

Mat og reiseliv 2006, Geilo 18. oktober 2006

Åpning v statsråd Terje Riis-Johansen, Landbruks- og matdepartementet

Kjære bedriftseiere, fagfolk og andre interesserte,

- Det er stor entusiasme knyttet til nyskapende aktiviteter på mat- og reiselivsområdet.
- I avisene finner vi overskrifter som "Heilnorsk på menyen", "Gårdsmat går unna" og "Spisesteder i særklasse". På årets MatStreif på Karl Johan i Oslo fikk nærmere 80 000 mennesker, turister og Oslo-folk, smaken av matspesialiteter fra hele landet.
- Jeg har gledet meg til å komme hit til Geilo å få delta på åpningen av Mat og reiseliv 2006. Dette er en viktig møteplass for matprodusenter og reiselivsaktører.
- En møteplass for utveksling av erfaringer, kunnskap og adresser.

-
- Det første året som landbruks- og matminister har vært preget av store, krevende saker som WTO-forhandlinger og E coli utbruddet.
 - Innimellom har jeg fått gleden av å reise rundt i landet å ta del i mye av den optimismen som preger landbruket. Det investeres, det utvikles og det skapes nye markeder. Samtidig ser jeg at mange opplever at landbruket går en usikker tid i møte, og *for* mange velger å slutte. Jeg ønsker å gjøre noe med dette.

Distriktpolitikk

- Distriktpolitikk er svært viktig i den plattformen som vi i Regjeringen bygger politikken på.
- Det er viktig å understreke at en aktiv distriktpolitikk har som utgangspunkt at det ligger store potensialer for framtidig verdiskaping nettopp utenfor de store byene i Norge:
- En politikk for levende bygder må bidra til å forløse dette potensialet gjennom å tilrettelegge for næringsutvikling og attraktive bosteder – dvs ikke bare være et plaster på såret for en politikk som virker sentraliserende.
- Det må være en politikk som forsterker og bygger opp under de unike kvalitetene og konkurransefortrinn som finnes i bygdene – dvs ikke gjør særtrekkene til kun kostnadskrevende ulemper.
- Suksessen framover når det gjelder næringsutvikling i distriktene ligger i at vi klarer å forene bevaring av distriktenes unike særpreg, med muligheten for å utvikle interessante og konkurransedyktige næringer. Det må skje
 - både innenfor de tradisjonelle næringene, og
 - i det å skape nye næringer bygd på lokale ressurser.
- For; nøkkelordet er næringsutvikling!
- Alt henger som kjent sammen med alt, men uten næringsutvikling skaper vi ikke utvikling på bygdene.
- Landbruket er selve motoren i dette!

Landbrukspolitik

- Hva skal til for å lykkes i landbrukspolitikken? Hva skal til for å lykkes med mat og reiseliv?
- Legitimitet
- Utnytte det vi er gode på
- Mange mål; trygg mat, kulturlandskap og levende bygder.
- Dette er krevende , det ville være enklere med ett mål. Dersom vi skulle tenke bare på produksjon av billig mat, kunne jeg vært landbruks-og matminister på halv tid.
- Svaret er den brede landbrukspolitikken!
- Jeg har lyst til å si litt spesielt om kulturlandskapet og politikken vår på dette området fordi det henger så nøye sammen med satsingen på mat og reiseliv:

Kulturlandskap og beiting

- Det å ta vare på, og videreutvikle et vakkert og velpleid kulturlandskap må løftes fram fordi det er et konkurransefortrinn for bygdebaserte næringer.
- Legitimitet. Folk må se et aktivt landbruk i bygdene. Matproduksjon i store lagerhaller skaper ingen entusiasme, forståelse eller støtte til norsk matproduksjon vs import.
- Kulturlandskapet er viktig for folk, og kulturlandskapet er viktig for reiselivsnæringa. Regjeringen vil sette inn virkemidler for å holde det så åpent, attraktivt og tilgjengelig som mulig. Vi har så lite dyrka jord, at det blir tilløp til ramaskrik når vi opplever at det begynner å gro igjen.
- Jeg kommer nesten rett fra Norsk Høstfest i USA. Der var ikke gjengroing noe problem!
- Der presenterte vi fotoutstillingen "Tilbakeblikk - norske landskap i endring". Bildene dokumenterer hvordan det norske landskapet har endret seg de siste hundre årene. De har til hensikt å bidra til å skape bevissthet og engasjement rundt landskap og landskapsendringer i Norge. Dette engasjementet er viktig for å få til en god politikk på området.
- Vi vet at et åpent kulturlandskap er en av de viktigste grunnene til befolkningens oppslutning om landbrukspolitikken. Derfor bruker vi 125

mill. kroner i årets jordbruksavtale på et nytt tilskudd til beiting. Jeg har starta på å utforme en politikk hvor aktivt beitebruk skal premieres.

- Det er en utvikling som jeg har ambisjoner om å utvikle videre.
- I tillegg til det jeg nå har nevnt om landbruket, gir denne sektorens mange ressurser også grunnlag for et variert tilbud innenfor kulturbasert næringsliv og reiseliv. Landbruksnæringen bidrar sterkt som produsent av reiselivsprodukter knyttet til mat, natur, dyr og kultur.
- Jeg er overbevist om at folkets støtte til norsk landbruk synker drastisk dersom landbruket industrialiseres, sentraliseres og arealene gror igjen. Jeg ønsker å utvikle landbruket på en måte som sikrer attraktive bygder i framtida.

Generell landbrukspolitikk

- Utgangspunktet for mer næringsutvikling knyttet til mat og reiseliv, er en solid og forutsigbar landbrukspolitikk.
- Ryggraden i norsk landbruk, er familiejordbruket og kombinasjonsbrukene. Derfor er det sentralt i Regjeringas landbrukspolitikk.
- Spesielt de små og mellomstore melkebrukene er en bærebjelke i svært mange bygdesamfunn og distriktskommuner.
- Denne store gruppen av "gjennomsnittlige bønder", produserer i realiteten nesten hele volumet av norsk matproduksjon og utgjør hoveddelen av årsverkene i norsk landbruk.
- Men disse har de senere årene "havnet mellom to stoler"; de små nisjeprodusentene og de virkelig store og effektive gårdsbrukene. Dermed mister vi fokus på det som er grunnlaget for satsningsområdene.
 - Regjeringen har derfor prioritert disse brukene i jordbruksavtalen og vi vil jobber aktivt for å få et best mulig resultat i WTO-forhandlingene slik at vi kan skaffe oss et best mulig handlingsrom for utforming av en fremtidig nasjonal landbrukspolitikk.

Kontaktforum for næringsutvikling (se evt eget aark)

- Regjeringen vil gjøre det som er mulig for å skape gode generelle rammebetingelser for næringslivet, inkludert landbruket.
- Regjeringen har en aktiv politikk for å få til ny næringsutvikling med basis i gårdens ressurser. Vi har definert bioenergi, Inn på tunet og reiseliv som viktige satsingsområder – områder som ikke har vært tilstrekkelig prioritert av tidligere regjeringer.
- For å få til et løft for landbruket må vi utvikle en landbruks- og matpolitikk som utnytter synergiene og stimulerer til samspill som kan fremme norsk matkultur, reiseliv, kulturlandskap og medvirke til god helse og bedre livskvalitet.
- Jeg vil selv bidra til dette ved å opprette et særskilt rådgivende utvalg for næringsutvikling. Gjennom utvalget ønsker jeg å møte næringsaktører og offentlig forvaltning direkte for å motta innspill og råd som kan styrke og videreutvikle departementets arbeid med forskning, innovasjon og næringsutvikling innen landbruks- og matsektoren.
- Disse personene er invitert med i utvalget som følge av hva de kan tilføre med hensyn på kompetanse, ambisjoner og gjennomføringsevne.
- Departementets arbeid innen reiseliv (landbrukets tjenesteproduksjon) vil inngå i utvalgets mandat. Dette vil gi en viktig kobling og synliggjøring av landbrukets bidrag inn mot regjeringens samlede arbeid med den nasjonale reiselivsstrategien.
- Kontaktutvalget for næringsutvikling skal møtes to ganger i året, og jeg legger opp til at disse to møtene skal gi en god kobling i forhold til jordbruksforhandlingene og arbeidet med statsbudsjettet.

LMDs utgangpunkt for næringsutvikling:

- Landbrukets samlede budsjett for 2007 er på over 14 milliarder kroner, og vi satser på å bredt på ulike tiltak for å øke næringsutviklingen basert på landbrukets ressurser. Som eksempel kan neves:
 - Rammen for fylkesvise BU-midler øker med 45 mill kr.
 - Vi etablerer et eget program for grønt reiseliv på 25 mill kroner.
 - Øremerke to millioner kroner av de sentrale BU-midlene til "Inn på tunet" i 2007.
 - Vi gjør et skikkelig (historisk) løft for skogsektoren.

- I dette ligger en forutsetning om at nyskaping og kommersialisering på matområder fortsatt er en hovedpilar innenfor næringsutvikling i landbruket.

- Vi ønsker spesielt å bidra til å redusere kostnadene til matprodusentene.

- Vi vil derfor reduseres brukerbetalingen av Mattilsynets tjenester, i form av avgifter og gebyrer, med 30 mill. kroner fra 2007. Dette kommer spesielt de til gode som vil starte nye virksomhet.

Grønt reiseliv

- Vi satser på reiseliv – grønt reiseliv, det ligger tett opp til det vi kaller bygdeturisme.
 - Mange steder står reiselivsnæringen for opp mot 20 prosent av den lokale sysselsettingen og noen steder for enda mer av verdiskapingen. - Reiselivet er en næring som by og bygd er avhengig av. Men konkurransen om turistene er hard og det er viktig å utnytte det vi er gode på i Norge for å nå frem i kampen om kundene.
 - Det er derfor landbruket og reiselivet må samarbeide.
- Etter min mening er det bare en måte å lykkes på: Vi må spille på det vi har og utnytte de fortrinnene vi har.
- Vi slår aldri
- Las Vegas på gambling og neonlys
 - London på shopping og musicaler
 - Paris på kunst
 - Roma på historie
- Vi er, og må være best der ingen andre kan slå oss (det vil si desentralisert, vilt og vakkert...):
- Opplevelser,
 - Ekthet,
 - Nærhet
 - Matkultur
 - Natur
 - + + + +
- For at dette skal lykkes må vi klare å skape:
- En landbrukspolitikk som skaper de unike bygdene, og stimulerer landbruket til å tilby produkter og tjenester som reiselivet etterspør,
 - En reiselivspolitikk som bygger opp under og har et bevisst forhold til Norges mest unike særpreg, nemlig renhet, natur, levende bygder og bygdekultur.

- Stadig flere turister søker opplevelser i vakker og urørt natur. Og da mener jeg det ekte og ikke staffasje!
- Trendene blant turister taler til vår fordel – avisen Dagens Næringsliv kunne nylig fortelle om et sveitsisk reisekonsern som uttaler at turistene i økende grad vil styre unna strender og den "farlige" sola og i stedet trekke til steder med uberørt natur.
- Regjeringen har bestemt at det skal utarbeides en nasjonal reiselivsstrategi som bygger på nærhet til natur og norsk kultur:
- Utviklingsprogram for grønt reiseliv i Norge blir etablert fra og med 2007. Målet med programmet er å realisere det potensialet som ligger i utvikling av Norge som ferieland og nærings sine ambisjoner om økt verdiskaping med basis i gården og bygdene sine ressurser.

Mat

- Jeg har store ambisjoner om å gjøre mat og norsk matkultur til en langt mer sentral del av reiselivsopplevelsen i Norge:
- Bare 1% av tyske turister drar til Norge på grunn av maten.
- Dette til tross for at vi gjennom "Gruhne Woche" årlig viser dem norske spesialiteter. Dersom de for eksempel hadde blitt servert mat på Brimi seter, slik jeg ble i sommer, vet jeg at maten ville tiltrukket mer enn 1%.
- Heldigvis satser flere og flere serveringssteder og hoteller på å få tak i norsk mat med historie, mat med en lokal identitet. Som eksempel kan jeg nevne Arctisk meny og Rica hotels sin satsing på lokal og regionale matspesialiteter.
- På Rica Nidelven presenteres de lokale produsentene ved frokostbordet under begrepet "Nidelven kjøkken". Vi kan da lese historiene om blant annet Gjørsvik gård, Eggen gårdsysteri og Frøset Østre Gård.
- Reiselivets satsing på mat med lokal identitet er en spennende utfordring for norsk landbruk og matproduksjon. I dag tror jeg vi kan si at vi har et utviklingspotensial innen for denne type matproduksjonen. Det er svært krevende å etablere ny virksomhet.
- Jeg vil hevde at situasjonen for produksjonen av matspesialiteter er som følger:
 - Mange er veldig små,
 - For få har et volum som kan dekke mer enn salg på Bondens marked og fra gårdsbutikker
 - Mange har usikre leveranser (både volum og kvalitet)
 - Distribusjon er for dårlig
- Dette er en utfordrende situasjon. Det er få som klarer å tjene penger fra dag en. Fra idé til økonomisk overskudd tar det ofte fra 5 til 7 år. Her skal staten kunne bidra for hjelpe til i utviklingsprosessen og vi har virkemidler.
- Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon har blitt evaluert og rapporten viser at programmet er effektivt:
 - Det er skapt 118 nye bedrifter. Dette er i stor grad alternativ næring eller tilleggsnæring i Bygde-Norge.

- De deltagende bedrifter har utviklet 1237 nye/videreutviklede produkter.
 - 8 av 10 bedrifter sier at de med VSP mat fikk et tilbud som har vært avgjørende for at prosjektene kom i gang.
 - 60 % av bedriftene har fått økt omsetning, reduserte kostnader eller begge deler.
 - Evalueringen viser også at matfaglig nettverk for småskala matprodusenter har gitt økt kompetanse hos primærprodusenten.
- Programmet skal fortsette å bidra til både å hjelpe frem nye bedrifter og utvikle nye produkter for eksisterende og nye markeder, og vi vil gjøre programmet til et enda bedre verktøy for små og mellomstore matbedrifter:
 - Vi vil etablere en egens satsing for bedrifter med vekstpotensial.
 - Vi vil forbedre kompetansetilbudet
 - Vi vil satser mer på profilering av norske matspesialiteter hjemme og ute. Dette må vi gjøre sammen med reiselivet.
 - I 2007 vil jeg også at vi skal øremerke midler fra programmet til å prosjekter der serveringssteder samarbeider med lokale matprodusenter om tiltak for å øke bruken av lokal mat. Dette vil være en oppfølging av arbeidet vi har startet med konkurransen "Ganefart". *Prisene til vinnerne deles ut nå snart.*
 - Vi må bli flinkere til å utnytte regionenes konkurransefortrinn. Et av våre viktigste virkemidler er merkeordningen Beskyttede betegnelser. Vi skal prioritere arbeidet med Beskyttede betegnelser.
 - Dette er en merkeordning som er et viktig middel for økt verdiskaping for produsentene og som forteller oss forbrukere historien om produktet.
 - Viste dere at det var munker som først startet epleproduksjon i Hardanger, og at de var dyktige til å lage cider!
 - Nå har fem produkter fra Hardanger får lovbeskyttet sine navn. – se etter Eplejuice fra Hardanger i butikkene.
 - 14. november skal vi ha en stor nasjonal markering av de produktene som har fått, og som er i ferd med å få en beskyttet

produktbetegnelse. Vi vil fortelle dere historien til disse produktene
– vi skal løfte dem frem og være stolte av våre matskatter.

- Jeg mener det er behov for å finne frem til og skrive ned de gode mathistorier fra hele landet. Her sitter Bygdekvinnelaget på en unik kompetanse!
- Dette er viktig for å bevare vår kulturarv, men det gir oss også mulighet for finne frem til matretter eller produkter som har noen spesielle verdier. Verdier som vil øke matopplevelsen og gjøre Norge til et bedre land og reise i.

Avslutning

- Hvis ingen våger, lykkes vi heller ikke å bygge opp ny kompetanse og nye arbeidsplasser på mat- og reiselivsområdet. Vi må løfte frem og lære av de som lykkes, det skaper optimisme og fremtidstro.
- Jeg vil sørge for en offensiv politikk som skal bidra til mer verdiskaping i bygdene.
- For meg som landbruks- og matminister er det avgjørende at det, i tillegg til det tradisjonelle landbruket, etableres og utvikles økonomisk lønnsomme små og mellomstore matbedrifter basert på norske råvarer, og at reiselivet utnytter landbrukets produkter.
- Dere som er her i dag gjør en viktig jobb – matproduksjon og kombinasjoner av mat, landbruk og reiseliv er kanskje noe av det viktigste i hele landbrukspolitikken. Det er på dette området vi synliggjør landbrukets rolle aller best, det er på dette området vi viser sammenhengene mellom sektorene, og at alle er avhengig av hverandre for å lykkes.

Ha gode konferansedager!

Takk for oppmerksomheten.